

До спеціалізованої вченої ради К 70.705.02

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Урусової Олени Геннадіївни
«Формування психологічної готовності майбутніх медіаторів
до роботи у сфері управління персоналом»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних
наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

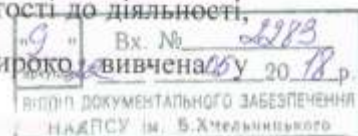
1. Актуальність теми дослідження

Сьогодні все більшої актуальності у психології набуває дослідження тематики професійної підготовки фахівців. Значна частина викладачів та студентів вищих навчальних закладів наразі свої зусилля зосереджують на предметно-фаховій підготовці. Проте, слід враховувати і наявність протиріччя між підготовкою отриманою у ВНЗ, соціально-психологічними сподіваннями та реальними умовами виконання професійних функцій. Практика показує, що набуті знання та уміння повинні бути ще реалізовані у практично-професійній діяльності. А це набагато важче, ніж здобування хороших оцінок у дипломі. Отже, сьогодні актуальною є проблема формування психологічної готовності спеціаліста у процесі його підготовки.

Сучасна сфера управління персоналом сьогодні характеризується постійно мінливими умовами, напруженістю, складністю, конфліктністю. У психологічній літературі накопичений великий матеріал з вивчення управлінської діяльності. Управлінець, для якого у професійній діяльності властива активна міжособистісна взаємодія, повинен вміти не тільки встановлювати ділові та емоційні контакти, але й вирішувати конфліктні ситуації.

Саме вирішенню проблем якісної професійної підготовки, зокрема формуванню психологічної готовності майбутніх фахівців з медіації до роботи у сфері управління персоналом і присвячена дисертація Олени Геннадіївни Урусової.

Проблематика психологічної готовності особистості до діяльності, особливо в рамках різних її видів, досить широко вивчена у 2018 р.

психологічній науці такими науковцями як П.П.Горностай, Л. В. Долинська, М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович, Л.М.Карамушка, Л. В. Кондрашова, М. Д. Левітов, С.Д. Максименко, В. О. Моляко, К. К. Платонов, О. Ц. Пуні, Д. М. Узнадзе та іншими. Однак, необхідно підкреслити, що зазначена науково-дослідницька проблема, ще не була окремим предметом дослідження. З огляду на це актуальність дисертації пані Урусової не викликає ніякого сумніву, оскільки проблематика є важливою як у суто науковому, так і соціальному аспектах - на сьогодні суспільство нарощує попит на проведення ефективних медіаційних процесів, а якісно підготовлених посередників, перш за все, у сфері управління персоналом, бракує.

Все вищезазначене дає підставу вважати тему обраного дисертаційного дослідження такою, яка відповідає вимогам часу і спрямована на розробку теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо оптимізації підготовки майбутніх медіаторів.

Дисертаційне дослідження проводилось відповідно до плану наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького у межах науково-дослідної роботи «Медіація як інструментальний засіб врегулювання конфлікту» (шифр 217 0085 І) і спрямоване на вдосконалення професійної системи післядипломної підготовки не тільки майбутніх фахівців з медіації, а й інших представників соціономічних професій, професійна діяльність яких пов'язана із врегулюванням конфліктних ситуацій.

2. Наукова новизна отриманих результатів

Ознайомлення з дисертацією Урусової О.Г. дає можливість виокремити наукову новизну, яка безпосередньо спрямована на вирішення актуальної проблеми науково-теоретичного обґрунтування

психологічних закономірностей, механізмів та особливостей, що детермінують ефективність формування психологічної готовності майбутніх фахівців з медіації до роботи у сфері управління персоналом, а саме:

уперше: розроблено структурно-функціональну модель цільового формування психологічної готовності майбутніх медіаторів у сфері управління персоналом, що складається з діагностичного, розвивального і результативного блоків;

розроблено та експериментально перевірено програму формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом;

удосконалено: зміст понять «медіація» та «медіаційна діяльність у сфері управління персоналом»;

набуло подальшого розвитку: зміст і структура психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертація Урусової Олени Генадіївни має системний характер, сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації є науково обґрунтованими й достовірними. Це підтверджено глибоким аналітичним оглядом фундаментальних та прикладних джерел, проведеними теоретичними узагальненнями та практичним аналізом, а також апробацією теоретико-методичних положень на науково-практичних конференціях та публікаціями у наукових фахових виданнях.

Доцільно відмітити, що конкретизовані об'єкт і предмет дослідження, мета і завдання відображають логіку теоретичних та експериментальних досліджень. Також простежується взаємозв'язок й

між зазначеними у вступі до дисертації дослідницькими завданнями та теоретико-науковою новизною і практичним значенням, тобто усі дані характеристики роботи відображаються один в одному. Всі розглянуті в роботі питання викладені в логічній послідовності і є всебічно обґрунтованими, висновки є логічним завершенням здійснених досліджень і узагальненням їх результатів. Така особливість дає змогу охарактеризувати роботу як логічно вивірене, структурно-завершене дослідження.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Ознайомлення із змістом першого розділу «Теоретико-методологічний аналіз особливостей професійної діяльності медіаторів у сфері управління персоналом» свідчить про ґрунтовне вивчення Оленою Геннадіївною методологічних і наукових основ досліджуваної проблеми. Дисертанткою проаналізовано понятійний апарат за темою дослідження. Зокрема, за результатами аналізу наукових джерел удосконалено поняття «медіація» та «медіаційна діяльність у сфері управління персоналом», висвітлено теоретико-методологічні засади вивчення сучасного стану медіаційної діяльності як міждисциплінарного явища; наведено результати аналізу поглядів вітчизняних та закордонних наукових джерел з досліджуваної проблематики; професійна діяльність медіаторів у сфері управління персоналом представлена як суб'єкт-суб'єктна взаємодія медіатора з усіма учасниками процесу при обов'язковій наявності міжособистісного (між двома учасниками) або між групового (між декількома групами учасників) конфлікту, впливу професійної психологічної придатності особистості з можливістю управління відносинами у малій групі із зовнішнім статусом. На основі психологічного аналізу медіаційного процесу визначено психологічні особливості медіаційної діяльності у

сфері управління персоналом, у ході якого встановлено, що основою професійної діяльності медіаторів є їх психологічна готовність.

У другому розділі «Психологічна готовність як основа професійної підготовки майбутніх медіаторів» автором досліджено феномен психологічної готовності особистості до професійної діяльності як методологічного явища; визначено зміст і структуру психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом з урахуванням результатів аналізу констатувального експерименту; здійснено компаративний аналіз вітчизняних та закордонних сучасних програм професійної підготовки медіаторів; розроблено оцінку та визначено рівні психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом.

За результатами аналізу констатувального експерименту набули подальшого розвитку зміст і структура психологічної готовності майбутнього медіатора до роботи у сфері управління персоналом як складної системи особистісного новоутворення, що поєднує взаємопов'язані та взаємозалежні складові особистісного, змістового, рефлексивного, когнітивного компонентів. Розроблено рівні оцінки психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом (неналежний, низький, середній, високий).

Результати компаративного аналізу вітчизняних та зарубіжних програм підготовки майбутніх медіаторів, що проведено Урусовою О.Г, свідчать, що розробка та впровадження методів формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом залишаються найбільш уразливим місцем у системі їх професійної підготовки та потребує розробки відповідної програми.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом» – наведено теоретичне обґрунтування

програми та представлено результати її експериментальної перевірки - викладена загальна стратегія формування експерименту, визначені принципи його організації, наведено аналіз результатів, що свідчать про ефективність вищезазначеної програми.

У даному розділі визначені та описані мета, завдання та зміст програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом; розроблено структурно-функціональну модель цільового формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом, що складається з діагностичного, розвивального та результативного блоків; опрацьовано практичні рекомендації для викладачів з медіації системи післядипломної освіти, для представників соціономічних професій, діяльність яких пов'язана із врегулюванням конфліктів різного рівня складності та спрямованості.

Висновки загалом свідчать про реалізацію поставлених завдань та досягнення мети дисертаційного дослідження.

4. Значення одержаних результатів для науки та практики

Дисертація Урусової О.Г. є самостійним науковим дослідженням, спрямованим на вирішення важливого науково-прикладного завдання – формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації характеризуються обґрунтованістю і достовірністю, які обумовлені достатньо широкою методологічною базою дослідження, що містить основні положення психологічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, якісною інформаційною базою, самостійністю отриманих результатів наукових досліджень.

Підкреслимо той факт, що отримані наукові результати є значущими для освітньої діяльності закладів системи післядипломної

підготовки, де навчають фахівців, які здійснюють професійну діяльність у контексті міжособистісного спілкування та врегулювання різноманітних конфліктних ситуацій. Встановлено, що розроблена та впроваджена програма формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом містить беззаперечну наукову цінність та має практичне значення для професійної підготовки не тільки майбутніх медіаторів, а й представників інших соціономічних професій – фахівців з управління персоналом, педагогів, психологів, лікарів, юристів, дипломатів тощо.

Основні результати і положення дисертації пройшли апробацію на 6 міжнародних науково-практичних конференціях, в 5 виданнях апробувального характеру та 1 – у вигляді курсів дистанційного навчання. Результати наукового дослідження також були прийняті до впровадження в освітній процес Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (акт впровадження № 2 від 10.02.2017 р.) і Київського кооперативного інституту бізнесу і права (акт впровадження від 15.02.2017 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Необхідно констатувати дотримання вимог МОН України щодо повноти висвітлення основних положень, висновків, рекомендацій – основні результати дослідження опубліковані у 20 наукових працях, із них 8 наукових статей (2 - у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі психології, 1 стаття – у періодичному виданні іноземної держави, включеному до наукометричних баз даних, 6 публікацій – у матеріалах конференції. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні положення дисертації.

6. Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Автореферат за структурою та змістом відповідає встановленим вимогам МОН України. Зміст реферату та основні положення дисертації є ідентичними.

7. Дискусійні положення та зауваження

Визначаючи позитивні напрацювання та здобутки дисертантки під час вирішення досліджуваної проблематики, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні дискусійні моменти та недоліки, які визначаємо у якості побажань:

7.1. Враховуючи, що медіація є новим та мало популяризованим інструментом врегулювання конфліктів в Україні, авторкою приділено значну увагу психологічному аналізу медіаційного процесу із визначенням психологічних особливостей здійснення професійної діяльності медіатора у сфері управління персоналом (с. 44-51). Здобувачка вказує на такі психологічні особливості медіаційної діяльності у сфері управління персоналом як суб'єкт-суб'єктна взаємодія медіатора з усіма учасниками процесу при обов'язковій наявності міжособистісного (між двома учасниками) або міжгрупового (між декількома групами учасників) конфлікту, впливу професійної психологічної придатності особистості з можливістю управління відносинами у малій групі із зовнішнім статусом. Однак, авторка залишила поза увагою аналіз впливу особистостей самих учасників процесу на результат медіаційної процедури, що, на нашу думку, має бути враховано.

7.2. У своєму дисертаційному дослідженні авторка використовує такі поняття як «професійно важливі чинники» та «особисті якості» без додаткового їх тлумачення, та надалі ототожнює ці поняття воєдино (с. 51), що є небажаним з наукової точки зору.

7.3. У продовж цієї ж теми зазначимо, що абсолютно справедливо авторкою у якості доказової бази міждисциплінарності медіації зроблена спроба проаналізувати психологічний інструментарій, що використовує медіатор у своїй професійній діяльності, наведено приклади деталізованих запитань та окремих діалогів (с. 29-31). Вважаємо за необхідне зазначити, що наведений перелік психологічних інструментів і технік не є повним, є доцільним більш глибоке вивчення вказаної проблематики, її доповнення та розширення.

7.4. Було б доцільно при опрацюванні діагностичного, розвивального та результативного блоків структурно-функціональної моделі визначити чинники формування психолого-педагогічних умов, за яких ефективно відбуватиметься процес цільового формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом (с. 137).

7.5. На завершені, на нашу думку, результати контактального та формувального експериментів доцільно було б доповнити гендерним аспектом.

8. Висновок

Дисертаційне дослідження на тему «Формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом» визнаємо завершеною науковою працею, що повністю відповідає встановленим вимогам до кандидатських дисертацій. Авторка дисертаційної роботи Урусова Олена Геннадіївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія (053 – психологія).

Офіційний опонент -
доктор психологічних наук, професор
ЩЕРБАН Тетяна Дмитрівна,
ректор Мукачівського державного університету

